

Kendini keşfetme aracı olarak kültürel turizm ve bölgesel müzeler: Baksı Müzesi örnekleme

Doç. Özge KANDEMİR*, Araş. Gör. Sema TAŞTAN**

Özet

Kökeni Latince "tornare" kelimesinden gelen "turizm" bir gezginin bir yer hakkında bir şeyler keşfetme arzusunu ve eylemini ima eden, İbranice "tora" kelimesinden türemiştir. Buradaki gezgin, bir yerde yaşayan sakinleri ve de o yeri geçici süreyle deneyimleyen bireyleri kapsar niteliktedir. Modern dünyada birer gezgin olarak var olan insanın kendisini anlamlandırabilmesi için tarihsel ve coğrafi olarak kendi toplumunu ve bu toplumun dünyadaki yerini keşfetmesi gerekmektedir. Bu gereklilik çağdaş turizm yaklaşımını da desteklemektedir. Bu çerçevede çalışma; "turizm-çağdaş turizm" ve "kültürel turizm-bölgesel müze" kavramlarını ilişki olarak incelemeyi hedeflemektedir. Turizm; insana, topluma ve mekanlara ilişkin bilgiyi temas yoluyla keşfetmeye ve öğrenmeye yönelik olanaklar sunan bir yapı sergilemektedir. Bu olanakların sürdürülebilirliği aynı zamanda özgün çevresel, kültürel ve tarihi varlıkların korunmasını ve toplumsal yaşama katılımının sağlanmasını gerektirmektedir. Bu noktada turizm için "müzeler" önemli birer araç haline gelmektedir. Müze türlerinden biri olan Bölgesel müzeler, müzelerin temel işlevlerini gerçekleştirirken, eylemlerini belirli bir bölgeye ve o bölgenin somut ve somut olmayan değerlerine yönelik gerçekleştirmektedir. Yerel kimliğin sembolleri olarak değerlendirilen bu müzeler, bir yerin özünü aktarmanın en iyi yollarından biridir. Çalışma bu yönüyle "Baksı Müzesi"ni incelemeyi hedeflemektedir. Müze, sanatsal üretim yoluyla bölgeyi yeniden canlandırma çabasında kültürel mirasın korunmasına yönelik çalışmalarını önemlidir. Yerel halk ve turistler için deneyimlenen ve bir "buluşma yeri" olan müze, bireyler ve toplumlar arası kültürel diyalogların kurulmasını sağlamaktadır. Böylelikle "bireysel" ve "toplumsal" ölçekte kendini keşfetmeye yönelik bir ortam yaratılmaktadır. Bu doğrultuda müze, bölgede kültürel belleğin sürdürülebilirliğine, toplumsal yaşamın canlandırılmasına ve kültürel turizm bağlamında bölgesel kalkınmaya yönelik yaklaşımları ile değerlendirilecektir. Çalışmada ulusal ve uluslararası literatür verileri doküman analizi yöntemi ile incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Kültürel Turizm, Kültürel Miras, Bölgesel Müzeler, Baksı Müzesi.

*Eskişehir Teknik Üni. Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, Eskişehir, Türkiye
E-mail: ozgekandemir@eskisehir.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7999-5845

**Eskişehir Teknik Üni. Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, Eskişehir, Türkiye.
E-mail: sematastankaratas@anadolu.edu.tr., ORCID: 0000-0002-0756-076X

Başvuru – Submission: 05/09/2022

Kabul – Acceptance: 06/03/2023

DOI: <https://doi.org/10.32955/neujna202371622>

Cultural tourism and regional museums as a means for self-discovery: The Case of Baksı Museum

Abstract

"Tourism" originating from the Latin "tornare" is derived from the Hebrew word "torah", implying a traveler's discover to something about a place. The traveler includes residents living in a place and individuals experiencing that place. Travelers in the modern world, need to discover and assess their own society and its place. This requirement, supports the contemporary tourism approach. This study; aims to examine the concepts of "tourism-contemporary tourism" and "cultural tourism-regional museum" in a contextual aspect. Tourism, provide a structure that offers opportunities to discover and information about people, communities and places. The sustainability of these opportunities necessitates preserving the unique environmental, cultural and historical assets and the participation. Hence, "museums" become significant elements of tourism. Regional museums, one of the museum types realizing these basic purposes of museums and its actions towards a specific region and the cultural values of that region. They are symbols of local identity and are one of the best ways to convey the essence of a place. The study aims to examine "Baksı Museum". The museum significant to artistic production and to protect cultural heritage. The museum, which is an experienced "meeting place" for local people and tourists, ensures the establishment of cultural dialogues between individuals and societies. Thus, an environment for self-discovery is created on an "individual" and "social" scale. In essence, it will be evaluated with its approaches towards the sustainability of cultural memory in the region, the revitalization of social life and regional development in the context of cultural tourism. In the study, national and international literature data be examined by document analysis method.

Key Words: Tourism, Cultural Tourism, Cultural Heritage, Regional Museums, Baksı Museum.

1. Giriş

İnsanlık tarihi boyunca öğrenmenin ve toplumsal ilerlemenin en temel eylemini oluşturan keşfetme güdüsü, turizm eyleminin gerçekleştirilmesinde de aktif roller üstlenmektedir. Bristow & Jenkins'nin ifadesiyle özde mekânsal ve zamansal hareket olarak tanımlanan turizm (Bristow & Jenkins, 2020), alışılmadık bir ortamda konumlanmış bir tür deneyim olarak (Wang, 2020), insana yaşadığı yerin ötesindeki "olağandışı çevreyi" keşfetme ve rutinleri dışındaki deneyimleri gerçekleştirme olanakları (Mordue, 2017) ve benzersiz öğrenme ortamları sunmaktadır (Winkle, Lagay, 2012). Günümüz modern dünyasında birer gezgin olarak var olan insan da hem tarihsel hem de coğrafi olarak kendi toplumunu ve bu toplumun dünyadaki yerini keşfetmeye ve değerlendirmeye ihtiyacı bulunmaktadır. Bu gereksinimlerin karşılanması ise çağdaş turizm yaklaşımlarının farkına varılıp değerlendirilmeye alınmasını gerekli kılmaktadır.

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Günümüzde turizm, kitlesel bir tüketim aracı olmaktan ziyade bir keşif aracı olarak değerlendirilmeli, toplumun ve toplumdaki bireylerin gelişimine katkı sağlamalıdır (Urry, 2015). Günümüzde insanlar farklı kültürleri ve o kültürün dünyasını keşfetmeye yönelik alternatif görme biçimleriyle ilgilenmektedir. Dolayısıyla ziyaret edilen yerlerin kimliğini ve kültürünü korumak ve gelişimini sağlamak üzere yaratıcı yaklaşımlara olanak tanıyan kültürel turizmden yararlanmak giderek daha önemli hale gelmiştir (Richards, 2008). Kültürel turizmin desteklenmesinde ise “somut” ve “somut olmayan” insanlık mirasını koruyan, araştıran, ileten ve sergileyen kurumlar olan müzeler” öne çıkmaktadır. Ayrılmaz bir biçimde parçası olduğu toplumun hizmetinde olan müzeler, doğası gereği hizmet ettiği toplulukların bilincini şekillendirmeye yardımcı olacak ve bu toplulukları canlandırabilecek unsurları içermektedir (Babić, 2015).

Kültürel değerlerin korunması her zaman müzelerin amacı olmuştur, ancak günümüz çağdaş müzelerinin genişleyen amaçları ve işlevleri bulunmaktadır. Zmuc’un ifadesiyle günümüz modern müzeleri, bir kavram olarak müzeyi bir sivil toplum platformu, bir değişim platformu olarak tanımlamakta ve kültür-sanat tarihi depoları olmaktan çok daha fazlası haline getirmektedir (Zmuc, 2012). Müzeler çağdaş yaklaşımlarla birer iletişim ortamı haline gelmektedir. Bu kapsamda müze türlerinden biri olan bölgesel müzeler, toplumun gelişmesine ve kalkınmasına katkı ve ortam sağlayan yapısıyla, kültürel turizm için önemli bir araştırma ve inceleme konusu haline gelmektedir. Ele alınan çalışma, genel olarak “Bölgesel Müzeleri” geçmişten günümüze taşınan somut ve somut olmayan kültürel değerlerin geleceğe aktarılmasında ortaya koyduğu çağdaş yaklaşımlarla değerlendirmeyi hedeflemektedir. Franco’nun ifadesiyle bir bölge için bölgesel müze, bir yerin özünü aktarmanın en iyi yollarından biri olabilmektedir. Bir yerin değerlerini korumayı amaç edinen mevcut bölgesel müzeler de kendilerini toplulukların kendilerini yeniden keşfetmesi ve inşa etmesi için önemli bir varlık olarak görmektedir (Franco, 2012). Yerel halk ve ziyaretçiler için bir “buluşma yeri” haline gelen bölgesel müzeler, yerel değerlerin tanıtılması ve geliştirilerek yeniden üretilmesine yönelik çabalarıyla, bölgenin sosyo-kültürel ve ekonomik olarak sürdürülebilirliğine de katkı sağlamaktadır.

Bu çerçevede çalışma kapsamında genel olarak Bölgesel müzelere ilişkin verilerin teoriden uygulamaya incelenmesi amacıyla, çalışmanın örneklemini Vannini’nin deyimiyle, sanatsal üretim yoluyla bölgeyi yeniden canlandırma çabası ile, somut ve somut olmayan kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilmesine yönelik çalışmalarıyla “Avrupa Konseyi Müze Ödülü (CoE Prize)” nı alan (Vannini, 2015) Baksı Müzesi oluşturmaktadır. 2005 yılında ziyarete açılan “Baksı Müzesi” dünyada pek çok karşılığı olmasına rağmen, Türkiye’de kurulmuş ve ulusal ölçekte yaptığı çalışmalarla uluslararası tanınırlık kazanmış bölgesel müze örneği olarak önemli görülmektedir.

Kurulduğu bölgenin sürekli göç vermesi nedeniyle, geleneksel köy kültürünün yok olmasını engellemek ve kültürel değerlerin kaybına direnmek ideali ile kurulmuş olan müze aynı zamanda kültürel turizme katkı sağlayan çalışmalarla incelenmeye değer görülmüştür.

Bu çalışmaların arasında ise: yitirilmiş olan kültürel değerleri yeniden üretmek, yöre insanların yaşamını sürdürebilecekleri maddi kaynaklara kendilerine ait yörede erişebilmelerini sağlamak, geleneksel sanatları ve çağdaş sanatları bir araya getirmek, geleneksel kültür ve yaşamı çağdaş yaklaşımlarla yorumlayacak yeni açılımlar oluşturmak ve sanatın kent ölçeğinden bölge ölçeğine ulaşmasını sağlamak, kültürel belleğin sürdürülebilirliğine katkıda bulunmak yer almaktadır. Bu farkındalıkla ele alınan çalışmada öncelikle turizm kavramı ve çağdaş turizm yaklaşımına yer verilecek, kültürel turizmin müzelerle olan ilişkisi ortaya konulacak, bölgesel müzelerin özellik ve amaçlarına yer verilecek ve Baksı Müzesi örneklem olarak incelenecektir.

2. Turizm Kavramı ve Çağdaş Turizm Yaklaşımı

Hareket edilen yere dönmek koşuluyla yapılan kısa veya uzun süreli seyahatleri ifade etmek üzere İngilizcede "tour", Latince'de dönme hareketini ifade eden "tornus" sözcüğünden türetilmiş olan turizm kavramı (Roney, 2011), özde bir gezginin bir yer hakkında bir şeyler keşfetme arzusunu ve eylemini ima eden, İbranice "tora" kelimesinden gelmektedir (Ramabraham, 2016). Robinson, vd.'nin deyimiyle de tarihi süreçte insanlar bilgi edinme ihtiyaçlarını karşılarken yer değiştirmiş, göç etmiş, araştırmalar yapmış ve keşiflerde bulunmuştur. Bilinen büyük gezginler, genellikle kâşifler olarak kabul edilmiştir. Pek çok seyahat literatürü 20. yüzyılın başlarından itibaren, seyahati bir keşif ve keşif hikayesi olarak ele almıştır. Günümüzde de turizm, kişinin kendini ve çevresini keşfetmesi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla günümüzde turizmin asıl amacı ve odak noktası değişmiştir. Turizm artık somut nesnelere toplamak ve sergilemek ile ilgili olmayıp, deneyimler edinmek ve keşiflerde bulunmaya yönelik hale gelmiştir (Robinson, vd. 2011).

Bu çerçevede çağdaş turizm, gündelik yaşamda her zaman karşılaşılanlardan farklı, haz verici deneyimler yaşanmasını sağlamaya yönelmektedir (Uryy, 2009:13). Seyahat sürecinde her insanın birincil motivasyonu; otantik, anlam dolu bir deneyim elde etmektir (Pattakos,2008). Bu deneyimler aynı zamanda öğrenmeyi olanaklı kılarken, Winkle & Lagay'ın deyimiyle çeşitli bağlamlarda gerçekleşen öğrenme deneyimi için turizm, benzersiz ortamlar sunan bir yapı sergiler hale gelmektedir (Winkle, Lagay, 2012). Bu ortamlar insana, insanın ait olduğu topluma ve toplumsal yapının ürünü olan mekanlara ilişkin bilginin temas yoluyla öğrenilmesi ve keşfedilmesine yönelik olanaklar sunmaktadır. Bu olanaklara ise ziyaretçiler Markwell'in de deyimiyle 'bakma' yoluyla değil, dünyayla aktif etkileşim kurma yoluyla erişim sağlamaktadır. Ziyaretçiler kavrama yoluyla yerleri deneyimlemekte, anlamakta ve anlamlandırmaktadır (Markwell, 2001). Bu süreçte ziyaretçiler işitmekte, dokunmakta, bilginin izini sürmekte ve böylece keşfetme süreci başlar hale gelmektedir (Soica, 2016).

Yerelden küresele turizm Robinson vd.'nin ifadesiyle, dünyanın her yerini ve dünyadaki her insanı etkilemektedir (Robinson vd. 2011). Bu noktada turizmin sürdürülebilirliği de önemli bir konu haline gelmektedir. Dünya Turizm Örgütü (UNWTO)'ne göre turizmin sürdürülebilirliğini sağlamak için bazı temel koşulların sağlanması önemli hale gelmektedir (Weaver, 2013). Bu koşulları ise:

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

- Çevresel kaynakların en iyi şekilde kullanımını sağlamak,
- Ev sahibi toplulukların sosyo-kültürel özgünlüğüne saygı göstermek, yerel kültürel mirası ve geleneksel değerleri koruyarak, kültürlerarası anlayış ve hoşgörüyü katkıda bulunmak,
- Ziyaretçilere anlamlı deneyimler sunmak oluşturmaktadır.

Turizm temelde de ev sahibi ve misafir arasında doğrudan temas sağlayarak kültürler arası empatiyi desteklerken (D'Amore, 1988), bir bölgenin veya yörenin oraya özgü çevresel, kültürel ve tarihi varlıklarının korunmasında da teşvik edici olabilmektedir (Weaver, 2013). Turizm tarihi süreçte, bu ve benzeri birbirinden farklı motivasyon kaynağına bağlı olarak gelişim göstermiştir. İnsanların istek, beklenti ve ihtiyaçları doğrultusunda ortaya çıkan birbirinden farklı birçok turizm çeşidi deneyimlenmektedir. Bu çerçevede Mehtiyeva & Sterne'den aktarımla açığa çıkan en yaygın turizm türleri arasında: kültürel turizm, dinlenme turizmi, sağlık turizmi, eğitim turizmi, iş turizmi, spor turizmi ve din turizmi yer almaktadır (Mehtiyeva & Sterne, 2017). Ele alınan çalışma ise kültürel turizmi, ona destek veren organizasyonlardan biri olan bölgesel müzelerle kurdukları ilişkiler çerçevesinde incelemeyi amaçlamaktadır.

3. Kültürel Turizm ve Bölgesel Müzeler

Kültürel turizm, ziyaretçilerin bir turizm rotasındaki somut ve somut olmayan kültürel değerleri en temelde öğrenmek, keşfetmek ve deneyimlemek üzere eylemde bulunduğu bir turizm türüne karşılık gelmektedir (Richards, 2018). Kültürel turizm kişilerin farklı bölgelere, yeni bilgiler, deneyimler kazanmak; tarihi yerleri, sanatsal ve kültürel gösterileri, sanat ve drama etkinliklerini görmek ya da bölgenin gelenek ve göreneklerine, tarihine ve kültürüne yönelik bilgileri edinmek amacıyla yaptıkları ziyaretleri kapsamaktadır (Beeho & Prentice 1997). Bu noktada Roney'in deyimiyle turizm, bu ve benzeri amaçları gerçekleştirmek için bir araya gelen, birbirleriyle karşılıklı ilişki ve etkileşim içinde olan öğeler topluluğu olarak değerlendirilmektedir (Roney, 2011). Bu toplulukların temel bileşenlerinden birini, Tien (2008)'in ifadesiyle de kültür turizmi endüstrisinin gelişimine yönelik katalizörü ise "müzeler" oluşturmaktadır.

Müze terimi bugün; kâr gayesi gütmeyen, kalıcı, topluma ve toplumun gelişimine hizmet eden, halka açık, "somut" ve "somut olmayan" insanlık mirasını ve çevresini eğitim, çalışma ve eğlenme amacı için edinen, koruyan, araştıran, ileten ve sergileyen kurum olarak nitelendirilmektedir (ICOM, 2007 madde 3.1, akt. Kandemir & Uçar, 2015). Bugünü açıklamaya ve geleceği hayal etmeye yardımcı olan yerel tarih, topluluk inşası için önemli bir araç niteliği göstermektedir (Franco, 2012). Bu noktada müzeler de geçmişi öğrenmek, bugünü anlamak ve daha iyi bir gelecek planlamak için somut ve somut olmayan kültürel değerleri korumakta ve sergilemektedir. Fakat günümüzde müzelerinin işlevleri ve sorumlulukları giderek genişlemekte ve çeşitlenmektedir.

Garlandini'nin ifadesiyle kurumsal olarak müzeler kültür, bilgi ve yaratıcılık kaynağı olmakla birlikte, kamu hizmetleri ve sosyal faaliyetler üretir hale gelmelidir. Yeni toplulukları çekmeli, yeni dilleri ve güncel medyayı kullanmalıdır. Müzeler, yalnızca duvarları içinde korunan koleksiyonları değil, aynı zamanda kendi bölgelerine yayılmış soyut mirası da tanıtır hale gelmelidir.

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Müzeler, yerel topluluklar için bölgesel olanaklar ve kaynaklar yaratmalıdır. Müzeler bilgiyi, eğitimi, yaratıcılığı ve toplumsal kapsayıcılığı var etmenin yanı sıra, gelir ve istihdam da sağlayabilir olmalıdır. Müzeler bir yandan yerel ve evrensel miras arasında bir köprü, yerel ve küresel kültürler arasında bir bağlantı oluşturmaktadır. Küresel ortamda bölgesel varlıkları güçlendirmelidir (Garlandini, 2011). Bu gereklilikleri yerine getiren müze türlerinin başında ise “bölgesel müzeler”in yer aldığı görülmektedir. Bölgelerin sosyo-kültürel ve ekonomik olarak gelişmesine ve kalkınmasına önemli katkılar sağlayan bu müzeler, dünyada giderek yaygınlaşır hale gelmiştir.

Bölgesel müzeler temelde de ana işlevi ve sosyal sorumluluğu olan, tarihi gelecek nesiller için koruyup iletme eylemiyle, geçmiş, şimdiki ve gelecek zaman arasında köprüler kurmaktadır (Cheng, 2012). Yerel veya bölgesel tarih genellikle uzak bir geçmişe odaklanırken, geçmişle yorumlanmış şimdi ve gelecek daha da önemli hale gelmiştir (Hooper Greenhill vd. 2007). Yaşayan varlıklar dünden yarına sürekli hareket halindedir ve müze onların bugününü geçmişin aynasında ve geçmişi de bugünün aynasında görmelerine yardımcı olmalıdır. Böylece müze, geleceği doğuran, geçmiş ve şimdinin samimi uyumunun deneyimi haline gelebilmektedir (Davis, 2011). Bu çerçevede bölgesel müzeler, geçmişten bugüne gelebilen geleneksel değerlerin yorumlanarak çağdaş yaklaşımlarla geleceğe taşınmasında da aktif roller üstlenebilmektedir. Bu noktada Horjan (2012)’in da ifadesiyle günümüzde yerel halk adına yararlı bir şeyler yapma ve eşsiz becerilerini koruma kapasitesine, bölgesel müzeler aracılığı ile erişilebilmek mümkün olabilmektedir.

Bölgesel müzeler yerel, bölgesel ve ulusal kimliğin sembolleri olarak dünyada giderek önem kazanır hale gelmiştir. Bu müzeler temsil ettikleri insanlar için çok derin ve kalıcı anlamları olan ulusal veya bölgesel idealleri somutlaştırmaktadır. Bir bölge için bölgesel müze, bir yerin özünü aktarmanın en iyi yolunu oluşturmaktadır (Franko, 2012). Bölgesel müzeler belirli bir bölgede tanımlanmış doğal, kültürel sınırlar içinde yaşayan insanlara dair önemli değerleri desteklemekte, temsil etmekte ve aktarmaktadır (Babić, 2015). Bölgesel müzelerin amacı Kaindl (2014)’nin deyimiyle tarihi ve kültürel mirası korumaktır. Tüm bölgesel müzelerin odak noktası, bulunduğu bölgenin kültürüdür. Dini objeler, müzikler, farklı toplum ve toplulukların yaşam tarzları, tipik giysileri, jeolojik ve doğal eserler ve gündelik hayat daha görünür kılınmaktadır. Bölgesel bir müzenin başlıca görevi, bir bölgenin görünen ve görünmeyen, somut ve somut olmayan mirası hakkındaki bilgileri toplamak, belgelemek ve iletmeğdir.

Bölgesel müzelerin, değişen kültürel değerleri toplarken, korurken, belgeleyen ve yorumlarken çözmesi gereken temel problem ise, toplumsal katılımın sağlanması ve artırılmasıdır (Hanna, 2012). İnsanlar ve topluluklar da onları özgün kılan, kimliklerini destekleyen, gurur duydukları ve orada yaşamak, çalışmak ve ziyaret etmek için buldukları yerlerin korunmasına katkı sağlayan oluşumlara ihtiyaç duymaktadır. Lewis’in de ifadesiyle “yerel birer gurur kaynağı olma” potansiyeliyle (Lewis, 2004) bölgesel müzeler, insanları bir araya getirerek, hikâyelerin paylaşılmasını sağlayarak, topluluklar için ortak amaçlar bularak ve temelde de toplumsal yapıya değer katarak hem müzenin hem de bölgenin yararına ve sürdürülebilirliğine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Kültürlerarası diyaloga odaklanan bölgesel müzelerin, farklı bakış açılarına sahip insanların bir araya gelerek birbirleri hakkında daha fazla şey öğrenebilmelerine ve yaşamlarındaki benzerlikleri, farklılıkları görebilmelerine yönelik teşvik edici potansiyelleri bulunmaktadır. Bu noktada müze koleksiyonlarının niteliğinin yanısıra, öncelikle çevredeki topluluklarla kurulan aktif diyalog, müzelerin ve kültürlerin sürdürülebilirliğine katkı sağlamaktadır (Franco, 2012). Genel olarak müzelerin, saygı ve demokrasi çerçevesinde değerleri ve fikirleri paylaşmaları ana sermayelerini oluştururken (ICOM, 2015), bölge açısından Thoemt'in deyişiyle yerel halk ve turistler için aktif bir "buluşma yeri" haline gelen bölgesel müzeler, yerel değerlerin tanıtımına ve yeniden üretimine yönelik çabalarıyla bölgenin ekonomik sürdürülebilirliğine katkı sağlamaktadır. Böylelikle yerel topluluklar kendilerini keşfedebilmekte ve kendi kültürel değerlerini yeniden üretme olanağına erişebilir hale gelebilmektedir (Thoemt, 2012).

Kentsel veya bölgesel bağlamda, bir yerin değerlerini koruyan bölgesel müze, topluluğun kendini yeniden keşfetmesi ve inşa etmesi için önemli bir varlık haline gelmektedir (Franco, 2012). Bu durum bölgesel müzeleri yerel topluluklar ve yerel kültürlerin geleceğe aktarımında önemini ortaya koyar niteliktedir. Bu durumda Cheng (2012)'in ifadesiyle bölgesel müzelerin nesnelere ziyade insanlara daha fazla odaklanması gerekmektedir. Bu yeni müze türünde, sıradan yerel insanların yaşamlarına ve hatıralarına daha fazla özen gösteren "insan odaklı" yaklaşımlar, içerisinde bulunduğumuz yeni yüzyıl için de yerel kalkınmaya yönelik önemli bir etken oluşturmaktadır. Bu çerçevede bölgesel müzelerin, organizasyonlarına toplumu dahil etmesi (Horjan ,2012) ve yerel topluluklar ile ortaklıklar kurması önemli hale gelirken, kurulan bu ortaklıklar bölgesel müzelerin toplumsal hayata daha fazla entegre olmaları için de temel gereklilik haline gelmiştir (Hooper Greenhill vd. 2007).

Müzeler temelde öğrenme, toplama, koruma, araştırma, keyif alma, toplulukları bir araya getirme ve eğitme amacıyla olup, bir okul gibi işlev görmektedir (Chun Hsu, 2012). Müzeler bir öğrenme kaynağı olarak, öğrenme ihtiyaçlarına cevap verme potansiyeline sahiptir. En derin ve en önemli öğrenmelerin bir kısmı, genellikle öngörülemeyen sonuçlara sahip olan açık uçlu öğrenme deneyimleri aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bu deneyimleri etkinleştirmede ise müzeler en uzmanlaşmış kurumlara karşılık gelmektedir (Hooper Greenhill vd. 2007). Müzelerin eğitim ve öğrenme misyonu bölgesel müzeler için de temel olup, bu kurumlar ilişkide oldukları paydaşları ile karşılıklı öğrenme eylemini daimî olarak sürdürmektedir (Hooper Greenhill vd. 2007). Bu doğrultuda Horjan'nın deyişiyle (2012), bölgesel müzeler sergilerden atölyelere, konferanslardan, film gösterimlerine, kitap tanıtımlarından olası diğer etkinliklere kadar binlerce etkinlik düzenlemekte ve böylece yerel toplumlarla, sanatçılarla ve zanaatkârlarla sıkı bağlar kurar hale gelmektedir. Bu eylemler ise bölgesel müzelerin temel amaçlarına da hizmet etmektedir. Bu amaçlar ise:

- Bölgeye ilişkin geleneksel el sanatları ve becerilere yönelik bir veri tabanı oluşturmak,
- Bölge sınırları içerisinde yerel kültürü ortaya koyan bir cazibe merkezi yaratmak,

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

- Bölgede iletişim kurma olasılığı en düşük olan toplulukların (örneğin geleneksel zanaatkarlar ve öğrenciler) birbiriyle temas kurmasını sağlamak,
- Bölgedeki geleneksel beceri ve bilgileri geliştirmek, kültürel değerlerin korunmasına katkı sağlayacak yeni fikirler ve programlar oluşturmak, geleneği bir başlangıç noktası olarak değerlendirmektir (Horjan, 2012).

Bu temel amaçların gerçekleştirilmesi aynı zamanda kültürel turizmin desteklenmesine de katkı sağlayacak potansiyeller içermektedir. Bu doğrultuda Bölgesel Müzelerin gerçekleştirdiği çalışma ve projelerin ne denli önemli olduğu dikkat çekmektedir. Hrvatsko Zagorje Müzesi direktörü Goranka Horjan'ın, "Post-Endüstriyel Toplumda Bölgesel Kalkınmanın Aracı Olarak Miras" başlıklı çalışmasında sunduğu, soyut mirasın korunması amacıyla Hırvatistan ve Slovenya ortaklığında ve Avrupa fonlarıyla gerçekleştirilen "CRAFTATTRACT" mottolu proje bunlardan biridir. "Geleneksel El Sanatları- Kültürel Turizm için Yeni Cazibe Merkezleri" başlıklı proje, "geleneksel" mirası, kalkınmanın temel bir bileşeni olarak görmektedir. Proje ortaya çıkan mikro lokasyonların gelişimini teşvik etmek üzere "turistik" ve "kültürel" faktörler arasındaki dengeli ilişkinin önemine değinmektedir. Proje, Horjan'nın deyimiyle her iki sektörün de kalkınmasına yönelik ortak yatırımların ve kültürel değerleri sürdürülebilir kılan olası projelerin önünü açmaktadır. Bu projelerde özellikle, ellerle çalışmanın, geleneksel araçların kullanılmasının, geleneksel yöntemlere aşina olmanın öneminin vurgulanması temel ihtiyaçtır. Bu projeler, aynı zamanda; disiplinler arası, geniş bir sosyal bağlam ile ilişkili, kapsayıcı, dinamik ve açıkça tanımlanmış hedeflere yönelik olmalıdır (Horjan, 2012).

Bu bağlamda çalışma kapsamında kuruluş hikayesinden fiziksel özelliklerine, içeriğinden işleyişine ve en temelde uygulamaya geçmiş projelerine ilişkin verileriyle Baksı Müzesi'nin incelenmesi önemli bulunmaktadır. Bu çerçevede bölgesel müzeler kapsamında ortaya konulan teorik verilerin somutlaştırılıp görünür hale getirilmesi ve kendini keşfetme aracı olarak kültürel turizmin müzelerle olan ilişkisinin ne derece aktif hale getirilebileceğinin ortaya konulabilmesi mümkün görülmüştür. Sandahl'dan aktarımla, kendisini hem bir "kültürel etkileşim noktası" hem de kırsalın kentle buluştuğu, geleneksel zanaat, sanat ve kültürün çağdaş sanat ve yaşam tarzlarıyla buluştuğu, aynı süreçte kentsel olanın bağımlılıklarını kırdığı bir "kültürel direniş noktası" olarak gören Baksı Müze'si (Sandahl, 2015), kültürel turizme yaptığı katkılarla çalışmanın örneğini oluşturmaktadır.

4. Baksı Müzesi

Baksı Müzesi bir bölgesel müze örneği olarak, yoğun göç veren Bayburt'tun Bayraktar köyünde, geleneksel köy kültürünün yok olmasını engellemek, kültürel değerlerin kaybına direnmek ve unutulmuş değerlerin neden olduğu sorunlara ve sonuçlara çözüm arayışında bulunmak üzere kurulmuştur. Razi'nin ifadesiyle, Baksı Müzesi'nin ortaya çıkmasının temelleri 1980'lere kadar dayansa da müzenin kuruluşu 2000 ile 2005 yılları arasında müzenin kurucusu Koçan da dâhil olmak üzere 100'ü aşkın sanatçının ortak çalışması ve bağışlar yardımıyla gerçekleşmiştir (Razi, 2017).

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Koçan'ın söylemiyle en temelde müze, “günümüz sanatı ile geleneksel sanatı ortak bir zeminde buluşturarak sanatı ve kültürü yaygınlaştırmak, çağdaş ve geleneksel sanat eserlerini toplamak, belgelemek, nitelendirmek, korumak, tanıtmak, bu birikimden hareketle üretim gerçekleştirmek, yerel ve ulusal kültür değerlerini gelecek kuşaklara aktarmak” amacındadır (Baksı Müzesi, URL1). Müzenin ismi olan Baksı sözcüğü, müzenin bulunduğu Bayraktar Köyü'nün eski adı olan, Kırgız Türkçesi'nde de “şaman”, “şifacı, yardımcı, koruyucu” anlamına gelen ve müzenin misyonuna karşılık gelen bir anlam içermektedir (Baksı Müzesi, URL2). Bu temelle Baksı Müzesi, gelenek, gelecek ve süreklilik bağlantılarını kuran, bu bağları istihdam-beklenti ve moral unsurları ile güçlendiren bir anlayışa sahiptir. Geleneksel kültürü koruyarak, gelecek kuşaklara aktarmak için araştırmalar yapan, bu zeminden hareketle özellikle kadın istihdamı projelerini uygulamaya koyan bir müzedir. Bulduğu bölgede özel yetenekli çocukları tespit edip, burslarla eğitimlerine katkıda bulunarak, özellikle tasarım, sanat ve kültür alanlarında gelişmeleri için projeler uygulamaktadır (URL3).

Sanatsal üretim yoluyla bölgeyi yeniden canlandırma çabası ile, somut ve somut olmayan kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilmesine yönelik çalışmalarıyla “Avrupa Konseyi Müze Ödülü (CoE Prize)” nü kazanmış (Vannini, 2015), ilk ulusal örnek olan müze, ICOM (2019)'dan aktarımla, yitirilmiş olan kültürel değerleri yeniden üretmek, yöre insanlarının yaşamını sürdürebilecekleri maddi kaynaklara kendilerine ait yörede erişebilmelerini sağlamak, geleneksel sanatları ve çağdaş sanatları bir araya getirmek, geleneksel kültür ve yaşamı çağdaş yaklaşımlarla yorumlayacak yeni açılımlar oluşturmak ve sanatın kent ölçeğinden yerel ölçeğe ulaşmasını sağlamak amacı ile kültürel belleğin sürdürülebilirliğine katkıda bulunmaktır.

Sandahl'ın ifadesiyle de Baksı Müzesi, toplumsal ve düşünsel sınırları ortadan kaldıran, gelenek ve modern kavramlarını yeniden yorumlayan ve ilişkilendiren bir kurum olarak algılanmaktadır. Baksı Müzesi müzecilik alanında çığır açmıştır. Bir buluşma noktası olarak konumlandırılan müze, sosyal gelişmeyi sağlayarak bölgeyi daha yaşanabilir ve sürdürülebilir bir yer haline getirmede önemli bir araç niteliği taşımaktadır. Müzenin yerel toplumla ve ziyaretçisi ile kurduğu duygusal diyalog, mekâna ve sergilenen sanat nesnelere yansımakta ve büyüleyici bir umut duygusu oluşturarak insanı müzeye dahil olmaya ve bu vizyonun bir parçası olmaya sevk etmektedir. Baksı Müzesi, geçmiş ile bugünü, toplumsal olan ile eğitsel olanı, somut olan ile somut olmayan kültürel değerleri yaratıcı bir biçimde birleştirmektedir. Müze, çağdaş sanatı daha kimsenin deneyimlemediği bir bölgede erişilebilir kılmaktadır. Kültürel haklardan mahrum kalmış insanların geleneksel sanat ve zanaatlardan faydalanarak, çağdaş sanat ürünleri yaratmalarına ve üretmelerine imkân tanımaktadır. Bir kurum olarak müze hem sanat ve zanaat üretimi hem de kırsalda yaşanabilir geçim kaynakları oluşturma açısından merkezi bir konumda bulunmaktadır (Sandahl, 2015).

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

4.1. Baksı Müzesi'nin Mekânsal ve İşleyişe İlişkin Özellikleri

Baksı Müzesi, Bayburt'a 45 km uzaklıkta Bayraktar Köyü'ne yakın bir konumda, bölgeye hâkim yüksek bir arazide inşa edilmiştir. (Şekil 1). Sandahl, müzeye doğru yapılan yolculuk sırasında, müzenin beklenmedik bir şekilde ufukta beliren bir serap anlamına gelen 'Fata Morgana' algısıyla yamaçta yükseldiğini dile getirmiştir. Ancak müze bir serap olmayıp, topografik aidiyeti ve bölgeye duyulan sevgiyi son derece kişisel bir anlatım diliyle aktarmaktadır (Sandahl, 2015). Bu dilin ise müzeyi bir mimari mekândan yaşanan mekâna bir diğer ifadeyle de bir "yer"e dönüştürecek özellikler barındırdığı görülmektedir. Bir bölgesel müze olan Baksı Müzesi, var olma nedeni olan bölgeyi diğerleriyle aynı olmaktan çıkartan yere özgü değerleri somutlaştırıp görünür kılan özellikler barındırır niteliktedir.

Şekil 1. Baksı Müzesi, Bayraktar Köyü (URL1)

Norberg-Schultz'un ifadesiyle temelde de bir mekân (space), bir yeri (place) meydana getiren bileşenlerin üç boyutlu organizasyonu iken; yer kavramı, yaşamın gerçekleştiği mekân olup, ayırt edici nitelikleri olan mekâna karşılık gelmektedir. Bir diğer ifadeyle "yer" kavramı, maddi varlığı, şekli, dokusu ve rengi olan somut nesnelere oluşan bir bütünü ifade etmektedir. Tüm bu oluşumlar birleşerek yerin özünü oluşturan "çevresel nitelikleri" belirlemektedir. Genel olarak yer, nitelik ya da "atmosfer" olarak tanımlanmaktadır. Bu yüzden bir yer, niteliksel "bütün" bir olgu olup, somut doğası gözden kaçırılmadan, mekânsal ilişkiler gibi bileşenlere indirgenememektedir. Yerel koşullar çerçevesinde bir "yer", özel bir kişiliğe, kimliğe, karaktere ve "ruh"a sahip olup "niteliksel" terimler ile tanımlanabilir hale gelmektedir (Norberg-Schultz, 1984). Bu bağlamda böyle bir bölgede "yer" duygusu yaratma aracı olan Baksı Müzesi, bölgedeki kadın, erkek ve çocuklar için malzeme ve fikir alışverişinde bulunulan, tartışılan, eğlenilen yeni bir köy meydanına, yeni bir kamusal alana karşılık gelmektedir (Aksoy, 2015).

Sinan Genim'in tasarladığı müze yapısı, Çoruh nehri etrafındaki vadiyi çevreleyen birbirlerinin üzerine yığılmış tepelerden ilham alarak kurgulanmıştır. Yapı, vadiye doğru uzanan, birbirine yaslanmış, bölgenin iklimsel koşullarına uyum sağlamak üzere tasarlanmış dört adet eğrisel kütleden oluşan bir ana yapı (Şekil 2) ve ona destek veren birimlerden oluşmaktadır (Şekil 3).

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Şekil 2. Baksı Müzesi, Bayraktar (Köyü URL2)

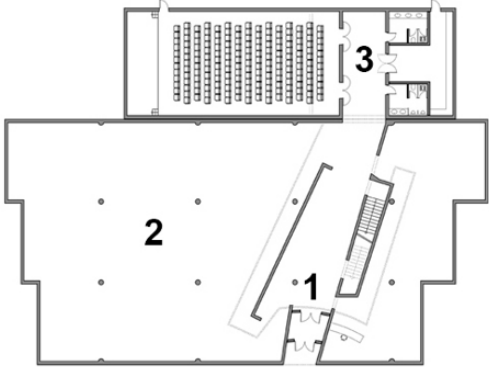
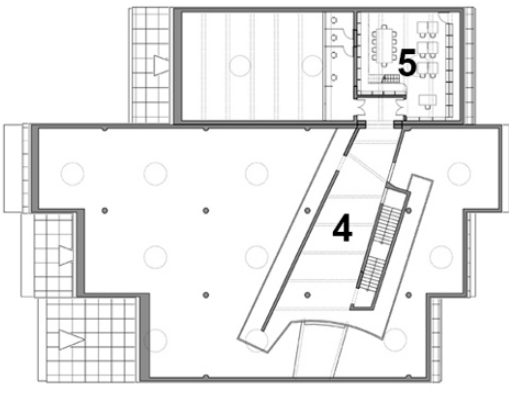
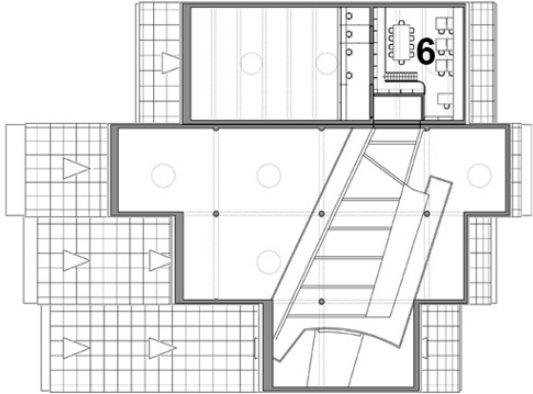

Şekil 3. Baksı Müzesi, Yapı Kompleksi

Sandalh'ın ifadesiyle Baksı Müzesi, yaklaşık 4000 m² bir yapı kompleksinde, sergi salonları, depo müze, atölyeler, konferans salonları, kütüphane, mağaza, kafe ve konukevinin bulunduğu bir bünyede uluslararası standartlara uygun olarak hizmet vermektedir (Sandalh, 2015). Bu çerçevede üç kottan oluşan ana yapı bloğunda 1500 m²'lik geçici sergi alanı, 150 kişilik konferans salonu, seyir balkonu ve kütüphane yer alırken (Tablo 1) diğer fonksiyonlar ise ana yapıya destek veren farklı birimlerde konumlandırılmıştır. (Tablo 2) Bu birimlerden 1.000 m²'lik bir kapalı alana sahip olan Depo Müze, müze koleksiyonlarının depolanarak, korunup, sergilendiği bölümü oluşturmaktadır. Bu alanda, güncel sanat örnekleri ile; halk resimleri koleksiyonu, cam altı ve işleme koleksiyonu, yazı resimler, şifa taşları, alemler, taş baskılar, çömlek ve seramikler, ehiramlar yer almaktadır.

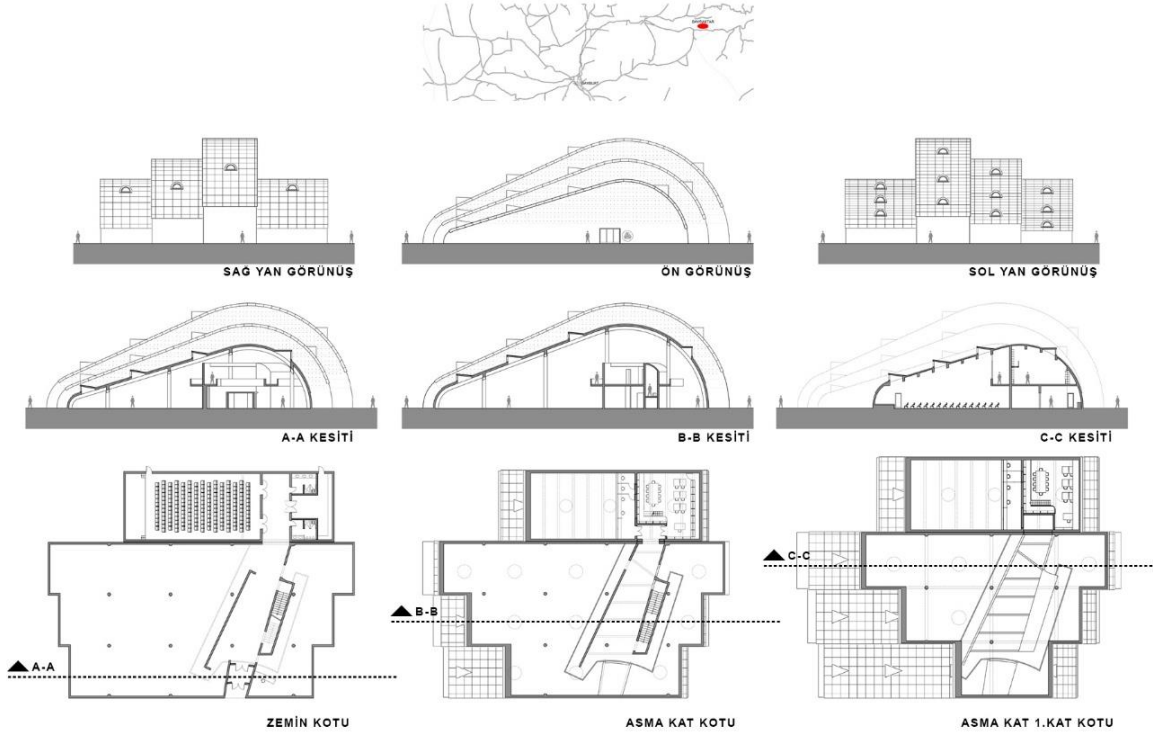
ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Tablo 1. Baksı Müzesi Ana Yapı Plan ve Fonksiyonları

1. Zemin Kotu	
	<ol style="list-style-type: none">1. Giriş- karşılama- danışma mekânı,2. Sergi salonu,3. Konferans salonu, Teknik hacimler
2. Asma Kat Kotu	
	<ol style="list-style-type: none">4. Seyir platformu,5. Kütüphane,
3. 1. Kat Kotu	
	<ol style="list-style-type: none">6. Kütüphane, çalışma alanı

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Müzenin ana yapısını oluşturan eğrisel formların iç mekânda bütünleşik olarak hissedilebilmesi ve açık plan anlayışıyla kullanışsız alanların ortadan kaldırılması amacıyla kütleler tek bir hacim olarak kurgulanmıştır. İklimsel koşullara yönelik olarak yöresel yapım tekniklerinin temel özelliklerinin tekrar ele alındığı yapıda, doğal ışık, üst örtüde oluşturulan açıklıklar yoluyla içeriye alınmış, böylece genel olarak tüm hacmin ve duvar yüzeylerinin bütünleşik kullanım olasılıkları artırılmıştır (Şekil 4).

Şekil 4. Baksi Müzesi Konumu, Kesitleri ve Görünüşleri Arkiv, (URL3)

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Tablo 2. Baksı Müzesi Farklı Kotlara İlişkin Görseller

	
Zemin Kotuna İlişkin Görseller	
	
	
Asma Kat Kotuna İlişkin Görseller	
	
	
Birinci Kat Kotuna İlişkin Görseller	
	

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Tablo 3. Baksı Müzesi Diğer Birimlere İlişkin Görseller

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Baksı Müzesi tüm bu mekânsal özellikleri ile temelde Çelik (2012)'in de ifade ettiği gibi, bölgede yaşayanların, maddi imkânsızlıklardan dolayı sürekli göç etmesini ve bunun sonucunda da geçmişten gelen köy kültürünün yok olmasını engellemeye, kaybolan kültürel değerlerin yeniden üretilmesine, bir kültürel odak noktası olarak “*yöresel seramik*” ve “*dokuma*” geleneğinin yeniden hayata geçirilmesine, insanların yaşamını sürdüreceği maddi kaynaklara kendi topraklarında ulaşabilmesine imkan sağlayacak yolları araştırmaya, geleneksel sanatlarla çağdaş sanatları buluşturmaya, geleneksel kültürle çağdaş yaşamı buluşturacak yeni alanlar yaratmaya ve aynı zamanda sanatın büyük kent merkezlerinden kenar ve kırsal alanlara doğru ulaşmasını sağlamaya yönelik çalışmalar yapmaktadır.

McLean'nin de dile getirdiği gibi, özde insanlık tarihi de içinde gelenek tarafından sunulan değerlerin algılandığı bir bağlam teşkil etmekte ve kişilerin geleceğe yönelik projelerini harekete geçirmektedir. Gelenek sadece yaşanmış olgular olarak, kendi başına bir nesne olarak ele alınmamalı aksine zengin bir kaynak olarak görülmelidir. Dolayısıyla gelenek, farklı açıları ortaya çıkarmak için, uygun biçimde ve farklı seslerle tasvir edilmelidir. Gelenek kabul edilmeli, kucaklanmalı, doğrulanmalı ve geliştirilmelidir (McLean, 2004). Temelde de gelenek, şimdiki geçmişidir. Fakat bir gelenek ancak geleceğe taşındığında yaşamaya devam etmektedir. Tabii ki, bu da bir temsiliyet isteğiyle mümkün olabilmektedir; bir diğer ifadeyle gelenek, istekli bir insan ya da insan grubunun bir sonraki kuşağa iletilmesi, o kuşağın ise bunu alarak yeniden inşa etmesi ve devam ettirmesiyle yaşayabilmektedir. Bir gelenek, temsiliyetini üstlenen kişiler olmazsa, kendi başına yok olup gidecektir (Shils, 2002). Bu çerçevede de geleneksel olarak adlandırılan tüm pratikler aslında modern olarak düşünülen uygulamalarla iç içedir. Gelenek belli bir yerde ortaya çıkan, değişmeyen bir olgu ve durum değildir. Gelenekler sürekli olarak yeniden yaratılmaktadır (Hobsbawm, 2006).

Bu doğrultuda Baksı Müzesi de modern sanat yapıtları ile yerel zanaat üretimini bir arada ele alarak değişen dünyada bölge ve bölge insanının evrensel açılan ürünler açığa çıkarmasına yönelik destekleyici uygulamalar yapmaktadır. Burada amaç, sadece yerel kültüre ait zanaat eserlerinin modern sanat eserleriyle birlikte sergilenmesi değil, geleneksel zanaat üretim yöntemlerinin geleceğe aktarılması için gerekli araştırma, inceleme, uygulama ortamının yaratılmasıdır. Böylece müze, bölge insanının kendini keşfetme ve geliştirmeye yönelik motivasyonu artırarak ekonomik açıdan farklı yollarla kalkınmasına katkı sağlamaktadır.

Bu noktada Sandalh'ın ifadesiyle müze yapısının yalın, minimalist formu, müzede birbiri içine geçen birçok farklı sanatsal ve sosyal anlatıya ev sahipliği yapmaktadır. Müzedeki koleksiyonlar, dikkatli bir çağdaş sanat seçkisinin yanı sıra tarihi eserler ve kaligrafiler, yerel etnolojik nesnelere, kırsal aletler ve el sanatları ürünlerini kapsamaktadır. Bu eklektik karışım ve çeşitli koleksiyonların bir arada bulunması, müzenin özelliklerini tanımlamakta ve aktif bir koleksiyon süreciyle desteklemektedir. Üretim ise, Baksı Müzesi için, koleksiyonculuk ve sergileme boyutu kadar önemli olan bir konuyu oluşturmaktadır (Sandalh, 2015).

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Şekil 5. Baksı Müzesi Yerelden Evrensele Ehram Uygulamaları (URL4-URL5)

Bu çerçevede bölgenin kültürel değerlerinden olan ehram ve kilim, müzenin üzerinde özenle durduğu ürünler arasında yer almaktadır. Yerel kadınlar müzede yer alan eğirme ve dokuma atölyelerinde, kilim ve ehram dokuma becerilerini yeniden kazanmakta, öğrenmekte ve çağdaş yaklaşımlarla yorumlayarak yeniden üretmektedir (Şekil 5-6).

Şekil 6. Baksı Müzesi Yerelden Evrensele Kilim Uygulamaları (URL6-URL7)

Böylelikle bölgeye özgü bir geçim kaynağı oluşturmakta ve ekonomik kalkınma desteklenmektedir. Sandahl'ın ifadesiyle, müze atölyelerindeki meşgul, gülümseyerek işine konsantre olmuş tezgâhların sesi, insanda derin etkiler bırakmaktadır. Müzede kurgulanan bu sistem, sisteme dahil olan yörenin yetenekli az sayıdaki kadınları için aynı zamanda eğitim sistemine dahil olmanın hikayelerini de barındırmaktadır (Sandahl, 2015). Benzer bir biçimde bölgeye ait değerlerden biri olan yöresel seramikler çağdaş sanat üretimi ile ilişkilendirilerek müzenin imalat atölyelerinde yeniden canlandırılmaktadır (Şekil 7).

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Şekil 7. Baksı Müzesi Yerelden Evrensele Seramik Uygulamaları (URL8)

Koçan'ın ifadesiyle de yerel kültürün sürdürülebilirliği, toplumsal üretimin bu bağlamda desteklenmesi için Baksı Müzesi'nde, ehram, halı ve seramik eğitimi ve üretimi için atölyeler yaratılmıştır. Müzedeki bu atölyeler, yöredeki kadınları birinci planda tutan kültürel ve ekonomik bir değer haline gelmektedir. Müzelerdeki atölyelerde ehram, halı, seramik dışında doğal boya ve ksilografi (ahşap baskı tekniği) eğitimleri verilmekte ve kültürel üretim için nitelikli eleman yetiştirilmektedir (Koçan, 2015). Aynı zamanda müzede, bölgede yaşayan genç yeteneklerin desteklenmeleri için sanat stajyer programı aracılığıyla çağdaş sanat eğitimi verilmekte ve üretimin devamlılığı sağlanmaktadır.

Sonuç olarak Baksı müzesi, ilk kurulduğundan günümüze gerçekleştirdiği tüm etkinlik ve uygulamalarla bölgenin sosyo-kültürel ve ekonomik olarak kalkınmasını sağlarken, öncelikle bölge insanının ardından da giderek genişleyen bir ölçekte toplulukların ve toplumun kendisini keşfetmesine yönelik fırsatlar da yaratır hale gelmiştir. Bu yenilikçi müze modeli, küresel ölçekte yaygınlaşırken, ülke sınırları içerisinde de denenme ve yerli halk ve turistler tarafından da deneyimlenme fırsatına erişilmiştir. Müzenin kurulduğundan işleyişine ilişkin elde edilen deneyimlerin müzeolojik çalışmalar yanında kültürel turizm çalışmaları için de ilham kaynağı oluşturacağı ön görülmektedir.

5. Sonuç

Özde insanın keşfetme arzusunu ve eylemini ifade eden “tora” kavramı, turizmin temelini oluşturmaktadır. Bu temel, Çağdaş turizmi kendini ve kendi dışında var olanı keşfetmenin aracı haline getirmektedir. Kendini keşfetme ise iki yönlü ele alınmaktadır. Bunlardan ilki, kişinin parçası olduğu toplumsal yapıyı ve kültürel ifade biçimlerini deneyim yoluyla anlamlandırması; ikincisi ise, tüm çeşitliliğiyle diğer kültürel oluşumlarla etkileşime geçerek kendi varoluşunun biricik yönlerini yeni-yeniden keşfetmesidir.

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Bu amaca hizmet eden farklı turizm türleri bulunmaktadır. Fakat özellikle “kültürel turizm”, bir toplumu özgün kılan somut ve somut olmayan kültürel değerlerin farkına varılmasına, bu değerlerin çağdaş yaşama entegre edilerek korunmasına yönelik çalışmalarıyla öne çıkmaktadır. Bu çalışmalara katkı ve ortam sağlayan kurumların başında ise müzeler gelmektedir. Yaşam boyu öğrenmenin aracı olan müzeler geçmişi öğrenmek, bugünü anlamak ve daha iyi bir gelecek kurgulamak üzere, somut ve somut olmayan kültürel değerleri korumakta, araştırmakta ve farklı yollarla (betimleyici ve/veya yorumlayıcı biçimlerde) sergilemektedir.

Gameiro'nun ifadesiyle, tarih boyunca müzeler “yapı, koleksiyonlar ve ziyaretçiler” üçlemesine odaklanan bir yaklaşımla planlanmış, yapılandırılmıştır. Ancak çağdaş dünyada farklı bağlamlarda farklı ihtiyaçlar ortaya çıkmaktadır. Bu doğrultuda günümüzde bu paradigma giderek, “bölge, kültürel miras ve toplum” eksenine kayar hale gelmiş ve “müzelerin altın üçgeni” olarak ele alınabilen başka bir tipolojiye dönüşmüştür (Gameiro, 2015). Bu kapsamda ele alınan çalışmanın odağını, çalışmalarını geçmişten gelen değerlere yenilerini ekleyerek sürdüren “bölgesel müzeler” oluşturmaktadır. Bu müzeler dünyada, bulunduğu bölgede var olan kültürel değerlerin korunması, araştırılması, tanıtılması ve geliştirilmesi, bu yönde de yerel topluluklar için bölgesel olanaklar, kaynaklar yaratılmasına yönelik çalışmalarıyla öne çıkmaktadır.

Bölgenin sosyo-kültürel ve ekonomik olarak gelişmesine ve kalkınmasına önemli katkılar sağlayan bu müzeler; geçmişten bugüne aktarılan kültürel değerlerin yorumlanarak çağdaş yaklaşımlarla geleceğe iletilmesinde önemli roller üstlenmektedir. Burada insanları bir araya getirmek, topluluklar için ortak amaçlar geliştirmek ve en önemlisi bölgenin sürdürülebilirliğine katkıda bulunmak amaçlanmaktadır. Temelde yatan ise, “bireysel” ve “toplumsal” ölçekte kendini keşfetmeye dayanan kültürel diyalogların kurulmasına olanak sağlamaktır. Bölgesel müzeler, yerel halk ve turistler için aktif olarak deneyimlenen bir “buluşma yeri” haline gelirken, bireylerin ve toplulukların kendini yeniden keşfetmesi ve sahip olduğu değerlerle kendini yeniden inşa etmesi için fırsatlar yaratmaktadır.

Bu kapsamda ele alınan çalışmada, elde edilen literatür verilerinin somutlaştırılıp görünür hale getirilebilmesi için seçilen örneklem ise “Baksı Müzesi”dir. Kendisini “kültürel etkileşim noktası” olarak kırsalın kentle temas ettiği, geleneksel zanaat, sanat ve kültürün çağdaş sanat ve yaşam tarzlarıyla buluştuğu bir “kültürel direniş noktası” olarak tanımlayan müze, kültürel turizme yaptığı katkılarla ortaya konulmuştur. Bu müze, somut ve somut olmayan kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilmesine yönelik çalışmalarıyla “Avrupa Konseyi Müze Ödülü (CoE Prize)” nı kazanarak, uluslararası ölçekte nelerin başarılabilirliğini ortaya koyan ulusal ilk örnek olması nedeniyle incelenmiştir. Baksı müzesi, bölgenin sosyo-kültürel ve ekonomik olarak kalkınmasını, temelde de bireylerin ve yerel toplumun kendini keşfetmesini sağlayan uygulamalar gerçekleştirmektedir. Ele alınan çalışma genel olarak bölgesel müzelerin özelde ise Baksı Müzesi'nin sağladıklarını ve bireyler, yerel topluluklar ve en genel çerçevede ise toplum üzerinde yarattığı etkileri, kültürel değerlerin korunması ve kendini keşfetme aracı olarak nitelendirilen kültürel turizmin geliştirilmesi yönünde değerlendirmiştir.

Kaynakça

- Aksoy, S. (2015). Cultural Landscapes: ICOM Themes Signalling New Perspectives For Museums. E. Sezgin (Editör), *Icom Workshop "Regional Museums As Generators Of Development"* içinde (s. 25-27). Bayburt: Baksı Art and Culture Foundation.
- Babić, D. (2015). Museums, Heritage And Regional Development. E. Sezgin (Editör). *Icom Workshop "Regional Museums As Generators Of Development"* içinde (s. 83-87). Bayburt: Baksı Art and Culture Foundation.
- Beeho A. J., Prentice R. (1997). Conceptualizing The Experiences Of Heritage Tourists: A Case Study Of New Lanark World Heritage Village. *Tourism Management*, 18 (2), 71-79.
- Bristow, R. S. & Jenkins, I. S. (2020). Spatial And Temporal Tourism Considerations In Liminal Landscapes. *Tourism Geographies*, 22, 219-228.
- Çelik, Ş. (2012). *Türkiye'de Özel Müzecilik ve Baksı Müzesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cheng, W. C. (2012). Performing The Function Of Museums – Concern Over Conservation Of Regional Industrial Sites, *Regional Museums And The Post-Industrial Age*, 2008 ICOM International Committee for Regional Museums Konferansı, ISBN: 978-961-6579-18-6. Pittsburgh & Johnstown, Pennsylvania, USA, s. 89-107.
- Chun Hsu, C. (2012). Hat Is The Future Of Regional Museums In China? *Regional Museums And The Post-Industrial Age*, 2008 ICOM International Committee for Regional Museums Konferansı, ISBN: 978-961-6579-18-6. Pittsburgh & Johnstown, Pennsylvania, USA, s. 111-119.
- D'Amore, L. (1988). Tourism – A Vital Force For Peace. *Tourism Management*, 9 (2), 151-154.
- Davis, P. (2011). *Ecomuseums: A Sense Of Place* (2nd Revised Edition), London And New York: Continuum International Publishing Group.
- Franco, B. (2012). Regional Museums And Economic Sustainability, *Regional Museums And The Post-Industrial Age*, 2008 ICOM International Committee for Regional Museums Konferansı, ISBN: 978-961-6579-18-6. Pittsburgh & Johnstown, Pennsylvania, USA, s. 19-26.
- Gameiro, J. (2015). The Golden Triangle Of The Museums: Territory, Heritage And Society. E. Sezgin (Editör). *Icom Workshop "Regional Museums As Generators Of Development"* içinde (s. 35-41). Bayburt: Baksı Art and Culture Foundation.
- Garlandini, A. (2011). New Professionals And Volunteers For New Museums. Icom Italy's Proposals. J. Legget (editör). *Staff And Training Regional Museum* içinde s. 25-32. ISBN: 978-961-6579-10-0. Paris: ICOM
- Hanna, S. E. (2012). Editor's Introduction, *Regional Museums And The Post-Industrial Age*, 2008 ICOM International Committee for Regional Museums Konferansı, ISBN: 978-961-6579-18-6. Pittsburgh & Johnstown, Pennsylvania, USA, s. 9-10.
- Hooper Greenhill, E. Dodd, J. Creaser, C. Sandell, R. Jones, C. Woodham, A. (2007). *Inspiration, Identity, Learning: The Value Of Museums, An Evaluation Of The DCMS/DCSF National/Regional Museum Partnership*

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

- Programme In 2006-2007*, ISBN: 189-848-9416. Leicester: Department Of Museum Studies University Of Leicester.
- Horjan, G. (2012). Heritage As A Carrier Of Regional Development In Post-Industrial Society, *Regional Museums And The Post-Industrial Age*, 2008 ICOM International Committee for Regional Museums Konferansı, ISBN: 978-961-6579-18-6. Pittsburgh & Johnstown, Pennsylvania, USA, s. 13-15.
- Hobsbawm, E. (2006). *Geleneğin İcadı*, İstanbul: Agora Kitaplığı.
- ICOM, (2019). *Culture And Local Development: Maximising The Impact Guide For Local Governments, Communities And Museums*. ICOM.
- ICOM, (2015). Final Conclusions. E. Sezgin (Editör). *Icom Workshop "Regional Museums As Generators Of Development"* içinde (s. 119-122). Bayburt: Baksı Art and Culture Foundation.
- Kandemir, Ö. ve Uçar, Ö. (2015). Değişen Müze Kavramı ve Çağdaş Müze Mekanlarının Oluşturulmasına Yönelik Tasarım Girdileri. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, Anadolu Üniversitesi, 9, s. 17-47.
- Koçan, H. (2015). Good Practice Example From The Baksı Museum. E. Sezgin (Editör). *Icom Workshop "Regional Museums As Generators Of Development"* içinde (s. 75-80). Bayburt: Baksı Art and Culture Foundation.
- Lewis, G. (2004). The Role Of Museums And The Professional Code Of Ethics. P.J. Boylan (Editör). *Running A Museum: A Practical Handbook* içinde s. 1-16. ISBN: 92-9012-157-2. Paris: ICOM
- Markwell, K. (2001). An Intimate Rendezvous With Nature? Mediating The Tourist-Nature Experience At Three Sites In Borneo. *Tourist Studies*, 1, 39–57.
- McLean, G. F. (2004). *Yaşayan Düşünce Olarak Gelenek*. Çev: Dr. Hafsa Fidan. *Bilimname VI*, 3, 23-40.
- Mehtiyeva, A. N. & Sterne, L. (2017). International Tourism: Types Of Alternative Tourism, *The International New Issues In Social Sciences*, 4 (4), 7-14.
- Mordue, T. (2017). New Urban Tourism And New Urban Citizenship: Researching The Creation And Management Of Postmodern Urban Public Space. *International Journal Of Tourism Cities*, 3(4), 399–405.
- Norberg-Schultz. C. (1984). *Genius Loci, Towards A Phenomenology Of Architecture*. New York: Rizzoli International Publications, INC.
- Pattakos, A. (2008). Discovering The Deeper Meaning Of Tourism. R. Wurzbürger (Editör), *Creavite Tourism A Global Conversation* içinde s. 53-62. New Mexico: Sunstone Press.
- Ramabrahmam, V. (2016). Tourism Potentiality And Prosperity In Andhra Pradesh With Special Reference To Rayalaseema Region, *KIMI Hospitality Research Journal*; Khandala Vol. 1 (1), 22-27.
- Razi, A. (2018). *Bayburt İli Bayraktar Köyündeki Baksı Müzesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Richards, G. (2008). Creavite Tourism And Local Development. Rebecca Wurzbürger (Editör), *Creavite Tourism A Global Conversation* içinde s. 78-90. New Mexico: Sunstone Press,
- Richards, G. (2018). Cultural Tourism: A Review Of Recent Research And Trends, *Journal Of Hospitality And Tourism Management*, 36, 12-21

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

- Robinson, P. Heitmann, S. & Dieke, P. (2011). *Research Themes For Tourism*. ISBN: 978-1845936846. Oxfordshire: CAB International.
- Roney, S. A. (2011). *Turizm, Bir Sistemin Analizi*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Sandahl, J. (2015). BAKSI: A Museological Model Of Hope. E. Sezgin (Editör). *Icom Workshop "Regional Museums As Generators Of Development"* içinde (s. 71-73). Bayburt: Baksı Art and Culture Foundation.
- Shils, E. (2002). *Gelenek. İnsan Bilimlerine Prologomena*. H. Arslan (drl. ve çev.). İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- Soica, S. (2016). Tourism As Practice Of Making Meaning, *Annals Of Tourism Research*, 61, 96–110.
- Thoemt, T. (2012). Do Regional Museums Have A Future? Do We Need Regional Museums? *Regional Museums And The Post-Industrial Age*, 2008 ICOM International Committee for Regional Museums Konferansı, ISBN: 978-961-6579-18-6. Pittsburgh & Johnstown, Pennsylvania, USA, s. 120-123.
- Tien, C. C. (2008). *The Role Of Museum Clusters In The Cultural Tourism Industry*, INTERCOM Konferansı.
- Vannini, C. (2015). Cultural Districts And Cultural Policies For Advancement For Well Being. E. Sezgin (Editör). *Icom Workshop "Regional Museums As Generators Of Development"* içinde (s. 63-67). Bayburt: Baksı Art and Culture Foundation.
- Wang, J. Guo, Z. Cai, J. Liu, H. & Luo, Q (2022). Post-Tourism In The Usual Environment: From The Perspective Of Unusual Mood. *Tourism Management*, 89, 1-11.
- Weaver, D. (2013). *Sustainable Tourism: Theory And Practice*, ISBN 0 7506 6438 X. Oxford: Elsevier.
- Winkle, C. M. & Lagay K. (2012). Learning During Tourism: The Experience Of Learning From The Tourist's Perspective, *Studies In Continuing Education*, 34 (3), 1-17.
- Zmuc, I. (2012). A Society Without Museums Is A Society Without A Future, *Regional Museums And The Post-Industrial Age*, 2008 ICOM International Committee for Regional Museums Konferansı, ISBN: 978-961-6579-18-6. Pittsburgh & Johnstown, Pennsylvania, USA, s. 124-129.

İnternet Kaynakları:

- URL1:<http://baksi.org/assets/images/content/slider/baksi-slider-06.jpg> (Erişim Tarihi: 08.04.2020).
- URL2:<https://www.gezginfoto.com.tr/makale/383-coruh-baksi-muzesi.html> (Erişim tarihi: 20.05.2022).
- URL3:<https://www.arkiv.com.tr/proje/baksi-muzesi-halk-sanatlari-arastirma-uygulama-merkezi/2647?lang=en> (Erişim tarihi: 20.05.2022).
- URL4:<http://baksi.org/tr/anasayfa> (Erişim tarihi: 04.07.2022).
- URL5:<https://www.aysha.com.tr/hatice-gokce-baksi-muzesi-icin-ehrami-yeniden-yorumladi/> (Erişim tarihi: 04.07.2022).
- URL6: <https://www.instagram.com/baksimuzesi/> (Erişim tarihi: 20.05.2022).
- URL7: <https://www.instagram.com/baksimuzesi/> (Erişim tarihi: 25.05.2022).
- URL8: <http://baksi.org/tr/sergiler> (Erişim tarihi: 20.05.2022).